

نوسان‌های نرخ ارز و درآمدهای ارزی

حساب‌های ذخیره تعهدات ارزی و ذخیره ارزی

تهیه و تدوین: مرتضی والی نژاد

اشاره

کشتی بحران آشنای اقتصاد ایران سال ۱۳۸۱ را با تکرار یک تجربه آغاز کرد. در ابتدای این سال، ناخدایان این کشتی تصمیم گرفتند که از آموزه‌های تجربه ناموفق سال‌های نخستین ۱۳۷۰ استفاده کنند و با اتخاذ سیاست یکسان‌سازی نرخ ارز، عملاً «نظام ارزی شناور مدیریت شده» را در پیش بگیرند. بخش نخست این مقاله، نگاهی به نوسان‌های نرخ ارز و درآمدهای ارزی از سال ۱۳۲۲ تاکنون دارد و در بخش دوم نیز به اصلاح نرخ شناور و تشکیل حساب ذخیره تعهدات ارزی و نوسان‌های درآمدهای ارزی و ایجاد

حساب ذخیره ارزی خواهد پرداخت.

در این شماره، قسمت نخست این مقاله را ملاحظه می‌فرمایید. فهرست منابع مورد استفاده را هم به طور یکجا در پایان بخش دوم خواهیم آورد.

بانک و اقتصاد

مقدمه

پول به عنوان وسیله داد و ستد، هزینه‌های معاملات را کاهش داده، تخصص‌گرایی و تقسیم کار را در جامعه متداول می‌سازد. همچنین، به عنوان وسیله انباشت ثروت نیز مورد استفاده قرار می‌گیرد. با وجود این، اگر به دلیل تورم (افزایش مستمر و فزاینده سطح عمومی قیمت‌ها به شکل لجام گسیخته) ارزش پول

به شدت کاهش یابد، این نقش پول مخدوش خواهد شد.

ارزش پول از دو جنبه داخلی و خارجی قابل بررسی و مطالعه است و عوامل مؤثر در هر قسمت نیز متفاوت می‌باشد. ارزش داخلی پول به قدرت خرید کالاها و خدمات گفته می‌شود و ارزش خارجی پول، نرخ مبادله آن با پول خارجی، و در حقیقت، قدرت خرید خارجی پول ملی است.

ارزش پول به عنوان یک مخزن ارزش، به سطح قیمت‌ها بستگی دارد، چرا که این ارزش در هر کشور، به مفهوم ما به ازای کالا و خدمات قابل معاوضه با آن است که قدرت خرید پول نیز نامیده می‌شود. قدرت خرید پول، وقتی با معیار کالاها و خدمات در داخل

اقتصاد سنجیده می‌شود، به سطح عمومی قیمت‌ها بستگی دارد.

ارزش پول نشان دهنده قدرت خرید عمومی است. عوامل گوناگونی مانند تورم، خطرپذیری (ریسک)، فرصت‌های سرمایه‌گذاری، ترجیح زمان مصرف و ... موجب می‌شوند که پول ارزش زمانی داشته باشد و نقش اساسی و بنیادی را در محاسبات حوزه مالی ایفا نماید.

از آنجا که هر کشور دارای ارتباط تجاری و سرمایه‌ای با دیگر کشورها می‌باشد، لذا قدرت خرید پول یک کشور، با معیار کالا و خدمات قابل معاوضه در بازار جهانی نیز سنجیده می‌شود. در این حالت، ارزش مبادله‌ای پول یک کشور با کشورهای دیگر در قالب «نرخ ارز» بیان می‌شود.

امروزه، کشورها می‌توانند به اقتضای وضعیت و موقعیت خود، هر گونه سیاستی را در زمینه تعیین نرخ ارز برگزینند، مشروط به اینکه رابطه برابری پول ملی خود را با ارزش طلا قرار ندهند. در عمل، شیوه‌های متفاوتی وجود دارد - از شناور کامل تا انواع گوناگون مرتبط ساختن ارزها به ارز یا سبدهای دیگر و یا حق برداشت ویژه (SDR)، نظام‌های متداول نرخ‌گذاری ارز در کشورهای جهان را می‌توان به دو دسته کلی تقسیم کرد:

- نرخ‌های ثابت یا قفل شده،
- نرخ‌های شناور.

امروزه، گستردگی روابط اقتصادی، منجر به ایجاد و پذیرش و تعهدات متقابل کشورها در برابر یکدیگر شده است. ایفای این تعهدات مسأله تبدیل پول‌های ملی را نسبت به یکدیگر در عرصه اقتصاد جهان مطرح کرده است.

هم اکنون، بسیاری از کشورها از یک حد فاصلی بین دو رژیم بازار و دولتی تعیین نرخ ارز موسوم به «نرخ ارز شناور هدایت شونده» استفاده می‌کنند. در این شیوه، نرخ ارز کم یا بیش در بازار تعیین می‌شود،

ولی نهادهایی که وظیفه حفظ ارزش پول ملی یا کنترل بازار ارز را بر عهده دارند، در راستای مدیریت نرخ ارز و کنترل آن در بازار دخالت می‌کنند.

نرخ ارز، قیمتی است که به کل نظام اقتصادی در سطح کلان بر می‌گردد و نرخ ارز تعادلی، آن نرخ است که با سیاست‌های پولی و مالی و هدف‌های بازرگانی خارجی سازگار و هماهنگ باشد.

نرخ واقعی ارز هنگامی به عنوان شاخص اولیه برای حرکت به سوی نرخ تعادلی مطرح می‌شود که ساختار بودجه‌ای متناسب با سیاست‌های پولی و مالی منضبط، با آن همراه باشد. در غیر این صورت، بین نرخ تورم، کاهش ارزش پول ملی و افزایش نرخ ارز شکاف فزاینده ایجاد خواهد شد.

در مجموع، اگر یک نظام اقتصادی، عملکرد مطلوبی را نشان دهد و شاخص‌های اقتصاد کلان آن، و به ویژه تورم، نزدیک و همراه با شاخص‌های کشورهای طرف تجاری باشد، ارزش پول آن نیز در مقایسه با طرف‌های تجاری‌اش - جدای از

تجربه ناموفق سال‌های نخستین دهه ۱۳۷۰ در زمینه یکسان‌سازی نرخ ارز، در سال جاری نیز گروهی از صاحب‌منظران را به مخالفت با این پدیده برانگیخت.

نوسان‌های کوتاه مدت - از ثبات برخوردار خواهد بود. با وجود این، این امر بدان مفهوم نیست که اگر ارزش پول یک کشور به شکل صوری و اداری و بدون توجه به عوامل مهم اقتصادی، ثابت نگه داشته شود، نظام اقتصادی آن کشور نیز عملکرد بایسته و مطلوبی داشته است.

نرخ ارز طی سال‌های ۷۲-۱۳۲۴

در ایران - همانند دیگر کشورهای عضو صندوق بین‌المللی پول - در فاصله سال‌های ۵۲-۱۳۲۴ (۷۳ - ۱۹۴۵ میلادی) که نظام برتون وودز پا بر جا بود، نرخ مبادله پول داخلی (ریال) به دلار و از این طریق به سایر ارزها قفل می‌شد. پس از فروپاشی نظام برتون وودز و منسوخ شدن قابلیت تبدیل دلار به طلا که منجر به استقرار نرخ ارز شناور در کشورهای صنعتی گردید، افزایش نوسان‌های دلار در بازارهای جهانی موجب تشدید نوسان‌های ریال در برابر ارزهای مهم بین‌المللی شد. از اینرو، در تاریخ ۱۳۵۳/۱/۲۳ رابطه ثابت ریال و دلار قطع و ریال به سبب حق برداشت مخصوص مرتبط شد و در سطح هر حق برداشت مخصوص معادل ۸۲/۲۴۲۵ ریال

○ امروزه، بسیاری از کشورها از روش «نرخ ارز شناور هدایت شونده» استفاده می‌کنند. در این شیوه، نرخ ارز کمابیش در بازار تعیین می‌شود، ولی نهادهای حافظ ارزش پول ملی یا کنترل کننده بازار ارز، برای مدیریت نرخ ارز و کنترل آن، در بازار دخالت می‌کنند.

تثبیت گردید و دلار آمریکا هم به عنوان ارز واسطه مورد استفاده قرار گرفت. همچنین، براساس شیوه اجرایی که در این رابطه برگزیده شده بود، اگر نوسان نرخ دلار نسبت به حق برداشت مخصوص برای مدت بیش از پنج روز، از محدوده $\pm 2/25$ تجاوز می‌کرد، در نرخ برابری ریال به دلار به گونه‌ای تغییر داده می‌شد که به داخل تونل تعیین شده باز گردد. در آذر ماه ۱۳۵۶، مدت زمان تعیین شده برای خارج ماندن از محدوده لغو شد و در اردیبهشت ۱۳۵۷ محدوده مربوط به نوسان به $\pm 7/25$ درصد افزایش یافت. سپس، در نتیجه کنار گذاشتن این محدوده، نرخ ریال به صورت نامشروط به دلار وابسته شد.

پس از انقلاب اسلامی، ابتدا نرخ برابری ریال که تا آن تاریخ براساس متوسط نرخ رسمی یک دلار برابر ۷۰/۷۴۵ ریال قرار داشت، حفظ شد و سپس به تدریج یک سیاست چند نرخ در زمینه تعیین ارزش برابری ریال به مورد اجرا گذاشته شد.

از ابتدای خرداد ماه ۱۳۵۹ رابطه برابری دلار با ریال لغو شد و ریال دیگر بار با نرخ برابری جدید به حق برداشت مخصوص، در سطح نرخ میانگین ۹۲/۳ ریال برای هر واحد حق برداشت مخصوص تثبیت گردید. این دگرگونی، موجب تغییر در نرخ رسمی ریال نشد و نرخ رسمی برابری دلار با ریال طی دهه‌های ۶۰-۱۳۴۰ و سال‌های آغازین دهه ۱۳۷۰ در بین ۶۸ تا ۷۵ ریال در نوسان بود.

از هنگام تثبیت دوباره ریال به حق برداشت مخصوص تا نیمه دوم سال ۱۳۶۸ که سیاست‌های جدید ارزی، به مورد اجرا گذاشته شد، بانک مرکزی در کنار نرخ رسمی برابری ریال، نرخ‌های دیگری را بنا نهاد و نظام واحد ارزی را به یک نظام چندگانه ارزی مبدل ساخت. افزون بر این، همواره در کنار این نرخ‌ها، نرخ بازار آزاد ارز (بازار سیاه) هم وجود داشت و روند صعودی را طی می‌کرد.

از نیمه دوم سال ۱۳۶۸، سیاست‌های جدید ارزی اتخاذ شد، بدین ترتیب که نخست، طرح ارز ترجیحی - رقابتی به مورد اجرا گذاشته شد و سپس، ضمن معرفی ارز شناور از بهمن ماه ۱۳۶۹، به تدریج

○ از هنگام تثبیت دوباره ریال به حق برداشت مخصوص، تا نیمه دوم سال ۱۳۶۸ که سیاست‌های جدید به مورد اجرا گذاشته شد، بانک مرکزی در کنار نرخ رسمی برابری ریال، نرخ‌های دیگری را بنا نهاد و نظام واحد ارزی را به یک نظام چندگانه ارزی مبدل ساخت، البته همواره در کنار این نرخ‌ها، نرخ بازار آزاد ارز (بازار سیاه) هم وجود داشت و روند صعودی خود را طی می‌کرد.

از تکرر نرخ‌های ارز کاسته شد و سرانجام در سال ۱۳۷۲، «نرخ شناور» به عنوان نرخ رسمی ارز کشور معرفی شد.

سیاست‌های ارزی پس از اعلام نرخ شناور

از مهمترین رویدادهای اقتصادی سال ۱۳۷۲ (آخرین سال اجرای برنامه پنج ساله اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران) حذف بودجه ارزی، اجرای سیاست یکسان‌سازی نرخ ارز، تغییر نظام ارزی کشور و اعلام نرخ شناور به عنوان نرخ رسمی ارز بود.

در اردیبهشت ماه ۱۳۷۲، به منظور یکسان‌سازی نرخ ارز، نرخ ارز واحدی که برابر نرخ ارز در بازار بود، به عنوان مبنای نظام تک نرخی از سوی بانک مرکزی اعلام شد و بدین ترتیب، نرخ شناور به عنوان نرخ رسمی ارز معرفی شد.

پوشش کلیه نیازهای ارزی بخش دولتی و خصوصی توسط نرخ شناور، منجر به کاهش ارزش ریال در بازار شد. در ابتدا، نرخ‌هایی که از سوی بانک مرکزی اعلام شد، تا اندازه‌ای بازتاب وضعیت بازار بود، اما این سیاست تداوم نیافت و در عمل، ارزش ریال پس از یک دوره زمانی کوتاه که از ثبات نسبی برخوردار بود، دیگر بار با نوسان شدید روبرو گردید.

از شهریور ماه ۱۳۷۲، تفاوت نرخ ارز در بازار موازی با نرخ اعلام شده توسط بانک مرکزی روبه افزایش نهاد. در اواسط بهمن ۱۳۷۳، قیمت دلار در بازار آزاد به دو برابر نرخ شناور رسید. به موازات افزایش اختلاف میان نرخ رسمی و نرخ بازار آزاد و در پی نوسان‌های شدید نرخ ارز در بازار آزاد و ایجاد فاصله شایان توجه میان نرخ شناور و نرخ بازار، سیاست‌های محدود کننده ارزی به مرحله اجرا گذاشته شد. براساس این سیاست‌ها که در پایان اردیبهشت ماه ۱۳۷۴ به منظور تنظیم بازار ارز، بازگرداندن ارز حاصل از صادرات غیرنفتی به کشور و استفاده مطلوب از آن با رعایت اولویت‌ها و تأمین ارز مورد نیاز واردات مواد اولیه و ماشین‌آلات و سایر نیازهای واحدهای تولیدی اتخاذ شد، نرخ صادراتی در سطح هر دلار معادل ۳۰۰۰ ریال تثبیت گردید و خرید و فروش ارز خارج از شبکه بانکی هم غیرمجاز و قاچاق اعلام شد. پس از غیرقانونی اعلام شدن بازار آزاد، دوباره بازار سیاه ارز فعال شد. همچنین، قیمت ریال در داخل و خارج کشور به دلیل محدودیت‌های قانونی اعمال شده بر سرمایه، تفاوت پیدا کرد.

در اردیبهشت ماه ۱۳۷۵، آیین‌نامه اجرایی بند ۴ قسمت «ب» تبصره ۲۹ قانون بودجه سال ۱۳۷۵ کل کشور به تصویب هیأت وزیران رسید و بر اساس آن، تشکیلات و وظایف کمیته تنظیم بازار و

سیاست‌های ارزی سال ۱۳۷۵ تبیین شد و دبیرخانه کمیته تنظیم بازار ارز نیز در بانک مرکزی استقرار یافت.

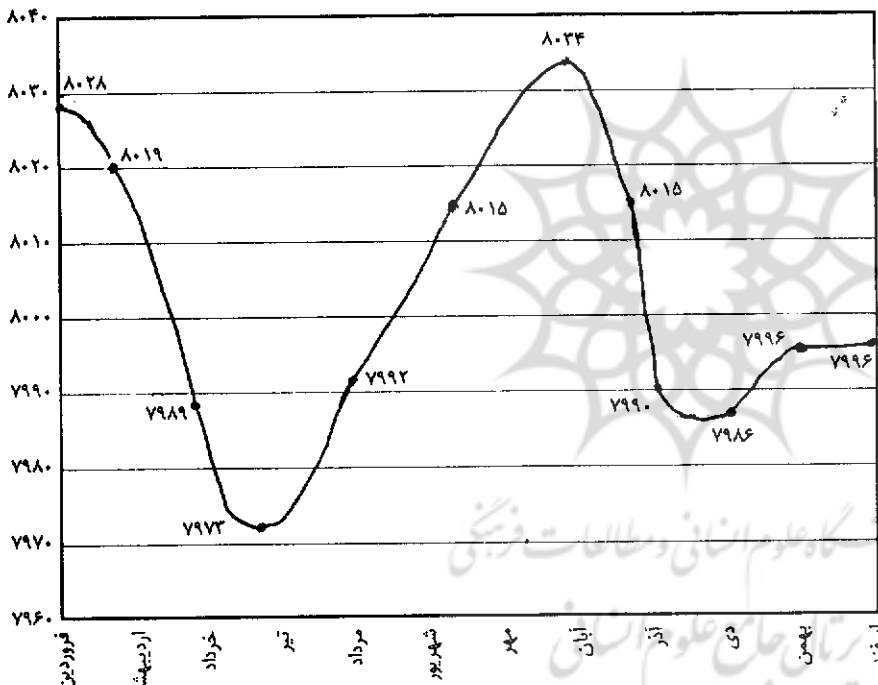
در این سال، سیاست‌های کنترل ارز و تعهد صادرکنندگان مبنی بر فروش ارز حاصل از صادرات غیرنفتی به نظام بانکی در مهلت مقرر و تثبیت نرخ ارز صادراتی در سطح هر دلار معادل ۳۰۰۰ ریال در راستای سیاست‌های سال پیش ادامه یافت. همچنین، انجام عملیات ارزی در خارج از شبکه بانکی همچنان غیرمجاز بود و فروش، حمل یا حواله ارز غیرمجاز برای خروج از کشور ممنوع و در حکم قاچاق اعلام گردید.

در سال ۱۳۷۶، به منظور گسترش صادرات

بر دو نرخ رسمی پایه و صادراتی بود. در این سال، با اعطای مجوز به صادرکنندگان مبنی بر فروش واریزنامه در بورس اوراق بهادار تهران، نرخ مؤثر ارز صادراتی به میزان ارزش معاملاتی واریزنامه در بورس افزایش یافت. همچنین، نقل و انتقال ارزهایی که از خارج از کشور کسب شده بودند - مشروط بر اینکه صاحب آنها تعهدی برای اظهار آن به بانک‌های کشور نداشته باشد - با رعایت سایر مقررات، مشمول نرخ‌های رسمی اعلام شده از سوی بانک مرکزی نبود و به صورت مرضی‌الطرفین تعیین می‌شد.

در سال ۱۳۷۷ که سال سختی به لحاظ کاهش منابع ارزی بود، استفاده از دو نرخ رسمی پایه و

نمودار تغییرات متوسط قیمت دلار به ریال در بازار آزاد در سال ۱۳۸۰

منبع: همشهری/شماره ۲۶۸۵/شنبه ۱۷ فروردین ۱۳۸۱/صفحه ۹

صادراتی همچنان ادامه یافت. در این سال، نرخ واریزنامه در پاره‌ای موارد جایگزین نرخ صادراتی شد و معاملات واریزنامه ارز صادراتی، که از تیر ماه ۱۳۷۶ در بورس اوراق بهادار تهران آغاز شده بود، همچنان ادامه یافت. در رابطه با بازار واریزنامه و شیوه فعالیت آن، رئیس کل بانک مرکزی طی مصاحبه‌ای اعلام داشت:

«۱- به طور کلی، هدف از این تصمیم فراهم نمودن یک بازار کارآمد برای مبادلات آزادانه ارز حاصل از صادرات غیرنفتی است. در این بازار،

غیرنفتی و هدایت منابع ارزی حاصل از آن به نظام بانکی، تدابیری اتخاذ شد تا درآمدهای ارزی حاصل از صادرات غیرنفتی به کشور بازگردد. همچنین، در رابطه با استفاده از مجوز واردات در مقابل صادرات کالا و شیوه انتقال آن به شخص ثالث تمهیداتی در نظر گرفته شد. در چارچوب این ضوابط، صادرکنندگان اجازه یافتند که در صورت تمایل، واریزنامه ارز صادراتی خود را از طریق بورس اوراق بهادار به دیگری واگذار کنند.

در سال ۱۳۷۶، نظام ارزی کشور کماکان مبتنی

صادرکنندگان می‌توانند امتیاز واردات در مقابل صادرات خود را به قیمت‌های مورد نظر خود عرضه کنند و واردکنندگان بخش خصوصی که مجوزهای لازم را از دستگاه‌های ذیربط کسب نموده‌اند، می‌توانند ارزش مورد نیاز خود را با قیمت‌های پیشنهادی تقاضا نمایند. بدین ترتیب، قیمت امتیاز واریزنامه‌های صادراتی در شرایط رقابتی و با توجه به عرضه و تقاضا تعیین می‌شود.

۲- با توجه به مراتب فوق، واردکنندگانی که مایلند از طریق بازار ارز واریزنامه‌های امتیاز واردات را کسب نمایند، می‌توانند پس از دریافت مجوزهای لازم، به بانک‌های تجاری مراجعه و ارزش مورد نیاز خود را خریداری نموده و سپس نسبت به خرید امتیاز واریزنامه در بازار بورس اوراق بهادار اقدام نمایند.

۳- ... بخشی از نیازهای خدماتی را بانک تأمین می‌نماید. چنانچه مازاد بر آن نیازی وجود داشته باشد، براساس مقررات جاری، کلیه متقاضیان می‌توانند نیازهای خود را از محل ارزهای با منشأ خارجی - اعم از ارزهای نقدی یا موجودی حساب‌های ارزی - از طریق بانک‌های تجاری به سرعت و بدون فوت وقت تأمین نمایند.»

همچنین، طرح ساماندهی اقتصاد کشور، که در مرداد ماه ۱۳۷۷ اعلام شد، مدیریت نظام ارزی را به عنوان مفصل ارتباطی اقتصاد کشور با اقتصاد جهانی دانسته و در راستای بهبود آن، بند ۱۴ از میثاق دوم خود را به تبیین سیاست‌های ارزی و شیوه تعیین نرخ برابری آن اختصاص داد.

در سال ۱۳۷۸، با هدف ایجاد انعطاف‌پذیری بیشتر در بازار ارز، جلوگیری از نوسان‌های نامتعارف نرخ ارز و ارایه خط مشی‌های بلند برای گسترش تولید و سرمایه‌گذاری، سیاست‌های اصلاحی در بخش ارز و بازار آن تدوین و به مورد اجرا گذاشته شد.

مجموعه سیاست‌ها و رویه‌های اجرایی اتخاذ شده برای بخش خارجی اقتصاد کشور در این سال، به افزایش اتکا بر عوامل بازار و نیروهای عرضه و تقاضا در تعیین نرخ ارز و نیز تسهیل مقررات اداری ناظر بر مراحل صدور و ورود کالا متکی بود.

نظام ارزی کشور در سال ۱۳۷۸، مبتنی بر نرخ‌های شناور، صادراتی و واریزنامه‌ای بود و زمینه جایگزینی تدریجی نرخ واریزنامه‌ای به جای نرخ صادراتی برای سال ۱۳۷۹ در این سال فراهم آمد. از ابتدای سال ۱۳۷۸ تعیین نرخ ارز واریزنامه‌ای به کارکرد عرضه و تقاضا واگذار شد. افزون بر این، مقرر شد که صادرکنندگان بتوانند واریزنامه خود را به بانک بفروشند و معادل ریالی آن را دریافت دارند و یا خود اقدام به واردات نمایند. همچنین، شعبه‌های ارزی بانک‌ها در داخل و خارج از کشور، مجاز به خرید و

فروش ارز (با منشأ داخلی و خارجی) به نرخ توافقی شدند.

از ابتدای سال ۱۳۷۹ (نخستین سال اجرای برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران) با حذف نرخ صادراتی که برابری آن هر دلار حدود ۳۰۰۰ ریال بود، دو نرخ ارز ثابت (نرخ رسمی) و واریزنامه‌ای (گواهی سپرده) مبنای عمل قرار گرفت. نرخ رسمی (هر دلار حدود ۱۷۵۰ ریال) برای واردات کالاهای اساسی از قبیل گندم، روغن خوراکی، دارو و کودهای کشاورزی استفاده می‌شود و نرخ بازار بورس تهران (نرخ واریزنامه‌ای) به واردات سایر اقلام تخصیص می‌یابد.

در سال ۱۳۷۹، در سایه افزایش قیمت جهانی نفت و تلاطم آن، درآمد ارزی کشور روند صعودی یافت و بازار ارز از ثبات و اطمینان بیشتری برخوردار شد. متوسط نرخ ارز که طی سال ۱۳۷۸ حدود ۸۶۰۰ ریال بود، در سال ۱۳۷۹ روند کاهش یافت.

تغییرات نرخ ارز (۷۹-۱۳۷۱)

سال	نرخ (ریال/دلار)	رسمی پایه / صادرات نفتی (متوسط خرید و فروش)	صادراتی / صادرات غیر-نفتی (۱) و (۲) (متوسط خرید و فروش)	بازار آزاد (۳)
۱۳۷۱	۶۵/۷۳			۱،۴۹۸
۱۳۷۲	۱،۶۴۶/۲۹			۱،۸۱۰
۱۳۷۳	۱،۷۴۹/۰۰			۲،۸۰۸
۱۳۷۴	۱،۷۴۷/۵۰	۲،۸۹۶/۷۰	۲،۸۹۶/۷۰	۴،۰۶۳/۹۶
۱۳۷۵	۱،۷۵۱/۷۲	۳،۰۰۷/۵۰	۳،۰۰۷/۵۰	۴،۴۴۵/۵۵
۱۳۷۶	۱،۷۵۲/۵۰	۳،۰۰۷/۵۰	۳،۰۰۷/۵۰	۴،۷۸۱/۵۰
۱۳۷۷	۱،۷۵۲/۵۰	۵،۳۹۵/۴۲	۵،۳۹۵/۴۲	۶،۴۶۸/۳۶
۱۳۷۸	۱،۷۵۲/۵۰	۷،۹۰۶/۸۸	۷،۹۰۶/۸۸	۸،۶۵۷/۶۸
۱۳۷۹	۱،۷۵۲/۵۰	۸،۰۷۷/۶۵	۸،۰۷۷/۶۵	۸،۱۸۸/۱۳

۱- نرخ صادرات غیرنفتی در فاصله مرداد ماه ۱۳۷۶ تا پایان سال ۱۳۷۸ شامل نرخ ارز صادراتی و نرخ واریزنامه می‌باشد.

۲- از ابتدای سال ۱۳۷۹ به نرخ گواهی سپرده تغییر یافته است.

۳- از ابتدای خرداد ماه ۱۳۷۴ تا تیر ماه ۱۳۷۶ خرید و فروش ارز به نرخ آزاد ممنوع بوده است. منبع: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (نماگرهای اقتصادی).

مجلس شورای اسلامی در بند «د» تبصره ۲۹ قانون بودجه سال ۱۳۸۰ کل کشور، دولت را مکلف

کرد که در نیمه اول سال ۱۳۸۰ با انجام مطالعات و بررسی‌های کارشناسی، مقدمات و امکانات اداری و مالی لازم برای یکسان‌سازی نرخ ارز را فراهم آورد و لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور را بر مبنای نرخ یکسان ارز به مجلس ارایه نماید، به طوری که:

۱- باعث افزایش بدهی‌های دولت به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۸۱ و سال‌های بعد نشود،

۲- نرخ کالاهای اساسی و خدماتی که ارزش آنها با نرخ دولتی تأمین شده است، افزایش نیابد،

۳- تعادل بودجه دولت از لحاظ درآمد و هزینه را حفظ نماید،

۴- نظام تعرفه‌های بازرگانی دچار نوسانات شدید نگردد،

۵- سیاست‌هایی را اتخاذ نماید که موجبات تقویت تولید ملی و صادرات غیرنفتی را فراهم آورد.

از اینرو، بانک مرکزی در راستای یکسان‌سازی نرخ ارز و تعیین آن براساس شرایط بازار، و در چارچوب مسوولیت‌های خود، تدابیری را اندیشید و اقداماتی را معمول داشت، از جمله از روز سه‌شنبه ۱۳۸۱/۱۲/۲۱ مبادلات ارزی در بورس را به مبادلات ارزی بین بانک‌ها (اینتر بانک) تبدیل کرد؛ پیش از این هم گواهی سپرده ارزی در بورس تهران داد و ستد می‌شد. سپس دولت، با توجه به تکالیف قانونی مقرر در قانون بودجه سال ۱۳۸۰ کل کشور، لایحه بودجه سال ۱۳۸۱ را بر مبنای سیاست یکسان‌سازی نرخ ارز و استفاده از نرخ نزدیک به نرخ بازار تهیه کرد. اما تجربه ناموفق سال‌های نخستین دهه ۱۳۷۰ برای یکسان‌سازی نرخ ارز، گروهی از صاحب نظران را به مخالفت با این پدیده برانگیخت. با وجود این، مجلس شورای اسلامی، در نهایت، بر یکسان‌سازی نرخ ارز صحه گذاشت و بودجه سال ۱۳۸۱ کل کشور را بر این پایه بنا نهاد.

از اینرو، بانک مرکزی از ابتدای سال ۱۳۸۱، «نظام ارزی شناور مدیریت شده» را ناظر بر مقررات و رویه‌های ارز کرد. در این نظام، بانک‌ها ضمن انجام معاملات ارزی فی‌مابین، نرخ‌های معاملات ارزهای مختلف با مشتریان خود را نیز تعیین می‌کنند. با توجه به نرخ معاملات بازار بین بانکی و نرخ‌های بین‌المللی، در پایان هر روز، نرخ مرجع ارزها توسط اداره بین‌الملل بانک مرکزی محاسبه و اعلام می‌شود. نرخ مرجع روزانه، برای امور رسمی مبنای تسعیر ارزها در برابر یکدیگر و یا تبدیل ارز به ریال، از جمله محاسبات حقوق و عوارض گمرکی روز کاری بعد خواهد بود.

ادامه دارد